

Regeringen
Näringsminister Maud Olofsson
Infrastrukturminister Åsa Torstensson
103 33 STOCKHOLM

Försämrade betaltjänster i Stockholms skärgård

Länsstyrelsen hemställer härmed att Regeringen uppdrar åt Post- och Telestyrelsen (PTS) att skyndsamt genomföra en kompletterande upphandling av grundläggande betaltjänster i Stockholms skärgård. Dels behöver upphandling ske för fler än de fyra öar där det nu skett, dels behöver dagskassehantering upphandlas för skärgården som helhet. Länsstyrelsen anser att upphandling bör ske på de öar/ögrupper som Länsstyrelsen och Landstinget utsett till s.k. skärgårdssamhällen resp. kärnöar.

Den upphandling som hittills skett har endast avsett två av de tre ingående funktionerna i grundläggande betaltjänster, nämligen betalningsförmedling och kontantuttag. Den tredje funktionen, dagskassehantering, har inte upphandlats eller på annat vis lösts för någon del av skärgården. Det senare medför stora praktiska problem för skärgårdsföretagen och därtill oacceptabla säkerhetsrisker.

Bakgrund

Staten har i olika sammanhang uttalat målsättningen att verka för en levande skärgård. Detta förutsätter en bofast befolkning vilket i sin tur kräver tillgång till grundläggande samhällsservice. En vital del i detta är grundläggande betaltjänster. Detta tillgodoses inte i skärgården efter 28 november 2008, då Svensk Kassaservice i sin helhet avvecklades. Tillgången till grundläggande betaltjänster som betalningsförmedling, uttag av kontanter och hantering av dagskassar för näringsidkare och ideella föreningar försämras därmed drastiskt i Stockholms skärgård. Alternativ som banker saknas helt i skärgården.

Skärgården har speciella förutsättningar. Transporter i skärgården måste ske med färja eller båt. PTS kriterium för upphandling av betaltjänster, nämligen att avståndet till närmaste bank ska överstiga 30 km är därför grovt missvisande för skärgården. Kriteriet utgår från vägförbindelse, båtresor i skärgården är mycket mer tidskrävande. I skärgårdsområden bör restiden och inte avståndet vara utslagsgivande. Det är inte ovanligt att det går åt en hel dag för skärgårdsbor att göra ett bankärende på fastlandet. Förhållandena blir naturligtvis särskilt svåra under vintern.

I Stockholms skärgård med totalt ca 30 000 öar finns drygt 200 bebodda öar. Eftersom en fullvärdig service inte kunde förväntas bli etablerad på 200 öar pekade Länsstyrelsen redan 1974, i sin utredning "En levande skärgård", ut ett antal öar/ögrupper som benämndes skärgårdssamhällen. Till dessa samhällen skulle ny bebyggelse, arbetstillfällen, goda kommunikationer och service i form av skola, post och livsmedelsbutik styras. De utpekade samhällena var Yxlan/Blidö, Ljusterö, Svartsö/Ingmarsö, Möja, Sandhamn, Ornö och Utö.

I Landstingets delregionala utvecklingsplan för skärgården, antagen av landstingsfullmäktige i maj 2008, pekas ett antal s.k. kärnöar ut, med samma syfte som Länsstyrelsens skärgårdssamhällen. Landstinget bedömer att det finns skäl att utöka ovan nämnda skärgårdssamhällen med ett antal nya öar: Arholma, Tjockö, Tynningö, Ramsö, Gällnö, Runmarö och Nämdö. Den delregionala utvecklingsplanen för skärgården ligger till grund för Landstingets pågående arbete med den Regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUF) 2010.

Det har förflutit 34 år sedan Länsstyrelsens skärgårdsutredning presenterades och skärgårdsbefolkningen har fördubblats under denna tidsperiod. I det område som Länsstyrelsen räknar till skärgården bor idag drygt 12 000 personer året runt. Av dessa bor 7 500 på öar utan fast landförbindelse. Därtill kommer boende i de ca 30.000 fritidshusen och rörligt friluftsliv och turism bl. a. i form av 100.000 fritidsbåtar och en miljon årliga resenärer med Waxholmsbolaget.

Ovan nämnda siffror visar att det är många som vistas i Stockholms skärgård. Servicen, bl.a. i form av grundläggande betaltjänster, är av avgörande betydelse för skärgårdens överlevnad. Även om korthanteringen och internetanvändningen ökat är kontanthanteringen fortfarande stor i skärgården. Relativt sett har skärgården en högre andel äldre (>65 år) jämfört med hela länet och riket, vilket delvis kan förklara omfattningen av kontanthanteringen. Många besökare föredrar också kontanter, vilket inte minst utvisas av den uttagsservice för kontanter som skärgårdsbutikerna får stå till tjänst med.

I den upphandling som PTS genomfört på Svartsö, Ingmarsö, Sandhamn och Nämdö ingick inte dagskassehanteringen. Att dagskassorna inte ingick i upphandlingen uppdagades först när upphandlingsunderlaget skickades ut. Varken Länsstyrelsen eller någon annan hade insett att dagskassehanteringen skulle upphöra. Enligt PTS förväntas "marknaden" att ta hand om detta. Någon sådan lösning kan dock inte skönjas.

Hanteringen av dagskassor i skärgården är omfattande, särskilt under sommarsäsongen. Att näringsidkare i skärgården själva ska tvingas frakta sina dagskassor till fastlandet är inte bara orimligt tidskrävande. Det innebär också oförsvarbara säkerhetsrisker.

Datum
2008-12-12

Beteckning
3022-07-85373

2009 kommer Länsstyrelseinstruktionen att få ett tillägg enligt vilket länsstyrelserna årligen i december månad ska rapportera till regeringen om eventuella brister vad gäller grundläggande betaltjänster i glesbygd, d.v.s. där ”marknaden” inte fungerar. Hanteringen av ovan påtalade brister kan dock inte vänta till december 2009. Då är skadan redan skedd. Den ekonomiska basen för företag i skärgården är ofta skör och med små marginaler, inte minst vad gäller dagligvaruhandeln. Nu beslutade förändringar hotar att orsaka irreparabla skador bl.a. i form av nedlagda butiker och har orsakat stor oro i skärgården.

Länsstyrelsen är beredd att bistå PTS i genomförandet av den efterfrågade upphandlingen, med statistik över befolkning och företag på öarna i Stockholms skärgård eller på annat vis.

I detta sammanhang bör även nämnas att Länsstyrelsen uppmärksammas på förestående planerade försämringar av postservicen i skärgården. Detta riskerar att ytterligare försvåra för boende och företag i skärgården och visar på vikten av en samordning mellan offentliga aktörer för att tillgodose en rimlig samhällsservice i skärgården. Länsstyrelsen avser att ta initiativ till detta och även återkomma till regeringen beträffande befarade försämringar i postservicen.

Per Unckel

cc: Post- och telestyrelsen
Posten AB
Stockholms läns landsting
Norrtälje kommun
Österåkers kommun
Vaxholms kommun
Värmdö kommun
Tyresö kommun
Haninge kommun
Nynäshamns kommun
Södertälje kommun
SIKO